

MÜSİAD

Kasım 2025

Sayı 5

Tarım, Gıda ve Hayvancılık Sektörü

Aylık Bülten

1. TCMB Faiz Kararı ve Para Politikası Görünümü

Ekim 2025 döneminde para politikası, ekonomik büyümeyi destekleme ve fiyat istikrarını koruma hedefleri arasında dengeli bir çizgi izlemeye devam etti. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB), 23 Ekim tarihli Para Politikası Kurulu toplantısında, politika faizini **değişmeyerek %40,5 seviyesinde sabit tuttu**. Bu karar, enflasyonda yapışkanlığın devam etmesi, hizmet enflasyonundaki katılık ve küresel belirsizliklerin sürmesi gerekçesiyle alındı.

Karar metninde, “dezenflasyon sürecinin tesisi için monetarist sıkılığın korunması gereği” ve “finansal istikrarın önceliği” vurguları dikkat çekti. TCMB, parasal duruşun mevcut sıkılık seviyesinin yeterli olduğunu, erken gevşeme sinyali verilmediğini ve gerekirse ek sıkılaştırma adımları atılabileceğini belirtti. Ekim ayı itibarıyla tüketici enflasyonu (TÜFE) **%34,74’e** gerilerken, çekirdek enflasyon göstergeleri sınırlı iyileşme sinyali verdi. Ancak hizmet enflasyonundaki katılık, para politikasının **temkinli ve sıkı duruş** ekseninde sürmesini zorunlu kıldı.

TCMB’nin toplam rezervleri (altın dahil) Ekim sonu itibarıyla **165,4 milyar dolara** yükseldi; bu değişimde turizm gelirleri, ihracat döviz girişleri ve Eurobond ihraçlarının katkısı etkili oldu.

Piyasa beklentileri, TCMB’nin Aralık 2025 toplantısında da faizi **büyük olasılıkla %40,5’te sabit tutacağı**, ancak 2026’nın ikinci yarısında enflasyonda belirgin gerileme görülmesi halinde kademeli gevşeme döngüsünün başlayabileceği yönünde.

2. Faiz Oranı, Kredi Erişimi ve Finansman Koşulları

Ekim 2025’te para politikası kararları, tarım ve reel sektörün kredi erişimi üzerinde doğrudan bir rahatlama sağlamadı. TCMB’nin 23 Ekim’deki Para Politikası Kurulu toplantısında politika faizini değiştirmeden %40,5 seviyesinde sabit tutmasına rağmen, tarımsal kredilerde farklı bir gündem yaşandı. 24 Ekim 2025 tarihinde Hazine destekli sübvansiyonlu tarım kredilerinde (Ziraat Bankası ve Tarım Kredi Kooperatifleri) çiftçinin ödeyeceği faiz oranı, Cumhurbaşkanlığı Kararı ile sübvansiyon oranlarının yaklaşık %50 düşürülmesiyle etkili olarak ortalama %21,5’ten %32’ye yükseltildi. Bu karar, sektörde şok etkisi yarattı ve çiftçilerden yoğun tepki gördü. Gelen tepkiler üzerine, 30 Ekim 2025 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan yeni bir kararla faiz artışından geri adım atıldı ve mevcut kredilerin eski faiz oranları korundu. Bu durum, ay içinde üreticinin borçlanma maliyeti konusunda ciddi bir belirsizlik yarattı. Bu gelişmeler yaşanırken, Hazine ve Maliye Bakanlığı 2026 yılı bütçe görüşmelerine başladı. Bütçede, 2026 yılı için toplam tarımsal destekleme bütçesinin 168 milyar TL olacağı açıklandı.

3. Tarımsal Dış Ticaret Dengesi ve Küresel Eğilimler

Türkiye'nin tarım dış ticareti Ekim 2025'te **karışık bir seyir izledi ve bazı ana ihracat kalemlerinde sınırlı düşüşler yaşanırken, genel olarak pozitif eğilimler gözlemlendi**. TİM (Türkiye İhracatçıları Meclisi) ve TGDF verilerine göre, "Yaş Meyve ve Sebze" ihracatı **%3,7 artış gösterdi**, "Fındık ve Mamulleri" ihracatı hafif artış gösterdi (yeterlilik oranı %683,5), "Zeytin ve Zeytinyağı" ihracatı ise **%20-25 civarında geriledi**. Genel olarak tarım ve gıda ihracatı ocak-ekim döneminde **%5,64 artarak 21,29 milyar dolara** yükseldi; ithalat ise **%7,43 artarak 18,26 milyar dolara** çıktı.

İthalatta ise yağlı tohumlar, yem hammaddeleri ve bitkisel yağ ürünleri ön planda kalmaya devam etti; bu kalemlerde ithalat bağımlılığı %70-95 seviyesinde seyretti (örneğin soya %94,8, ayçiçeği %48,7). Yağlı tohumlar, bitkisel yağlar ve küspeler için toplam harcama **yaklaşık 5,3 milyar dolara** ulaştı.

Uzmanlara göre, 2026 yılında küresel gıda ticareti karbon ayak izi kriterlerine göre yeniden şekillenecek ve AB Sınırda Karbon Düzenleme Mekanizması (CBAM) kapsamında emisyon raporlama ile ücretlendirme zorunlu hale gelecektir; karbon nötr üretim sistemleri ise rekabet avantajı sağlayacaktır.

4. Yurt İçi ÜFE ve Maliyet Dinamikleri

TÜİK tarafından yayımlanan verilere göre Yurt İçi Üretici Fiyat Endeksi (Yİ-ÜFE), Ekim 2025'te aylık **%2,17 artış**, yıllık bazda ise **%32,46 yükseliş** kaydetti. Bu oran, son altı ayın en düşük yıllık artış hızına işaret etmekte olup, enerji maliyetlerindeki görece yavaşlamanın ve baz etkisinin belirgin etkisini yansıtmaktadır.

Sanayi gruplarına göre incelendiğinde; enerji üretimi fiyatları aylık **%0,82 artış**, imalat sanayi **%2,31**, dayanıksız tüketim malları (gıda ürünleri dahil) **%3,14** artış gösterdi. Özellikle gıda işleme sanayiinde döviz kuru etkisiyle yükselen ithal girdi maliyetleri (yağlı tohumlar, şeker hammaddesi, ambalaj vb.) üretici fiyatlarına yansımaları güçlü bir şekilde sürdürdü.

Tarımsal üreticilerin maliyet endeksi (Tarım-ÜFE), yılbaşıdan Ekim 2025'e kadar kümülatif **%28,4** oranında artarak 2025'in en yüksek seviyesine ulaştı. Bu artışta, gübre ve zirai ilaç fiyatlarındaki küresel yükseliş, enerji ve sulama giderleri ile lojistik maliyetlerindeki artış belirleyici oldu. Tarım-ÜFE'nin yıllık artışı Ekim'de **%34,2** olarak gerçekleşti.

5. Girdi Maliyetleri: Gübre ve Yem

Ekim ayında girdi maliyetlerinde **hafif bir yavaşlama sinyali gözlemlense de** genel seviyeler hâlâ tarihi olarak yüksek kalmaya devam etti. Gübre fiyatlarında küresel doğalgaz ve amonyak fiyatlarındaki görece stabilizasyon sayesinde sınırlı bir

gevşeme başladı; bir torba (50 kg) **üre gübresi 9.500–10.500 TL, DAP 12.000–13.000 TL**, taban **kompoze gübre (15–15–15 veya 20–20–0)** ise ortalama **11.000–12.500 TL** bandında seyretmeye devam etti (Eylül ayına göre %3–7 civarında düşüş olsa da hâlâ 2024 başındaki seviyelerin çok üzerinde).

Asıl baskı yem fiyatlarında sürdü: Ay ortasında 50 kg'lık **süt yemi** ortalama **795–820 TL, besin yemi** ise **780–810 TL** seviyelerine yükseldi (Eylül'e göre %4–6 artış). Bu artışta özellikle ithal arpa, mısır, soya küspesi ve ayçiçeği küspesi fiyatlarındaki yükseliş ile döviz kurundaki dalgalanma etkili oldu. Büyükbaş ve küçükbaş hayvancılıkta yem giderlerinin toplam üretim maliyetindeki payı %68–72 bandına kadar çıktı; bu durum birçok işletmede hayvan varlığının azaltılmasına ve sektörde ciddi bir daralmaya yol açtı.

6. Dijital Tarım ve Teknoloji Uygulamaları

Ekim 2025 itibarıyla dijital dönüşüm, tarım politikalarının **öncelikli gündem maddelerinden biri** haline geldi. Tarım ve Orman Bakanlığı'nın **Tarım Arazisi Bilgi Sistemi (TARBİL)** ve **Çiftçi Kayıt Sistemi (ÇKS)** altyapılarının modernizasyonu devam ederken, **e-Tarım Portal** üzerinden sunulan hizmetlerin kapsamı genişletildi. Çiftçiler artık üretim beyanları, toprak analizi sonuçları, gübre ve ilaç kullanım kayıtları, destek başvuruları ile Hazine ve Maliye Bakanlığı'na ait ödeme bilgilerini tek bir platformdan takip edebiliyor.

Dijital Tarım Pazarı (DİTAP) ise Ekim 2025'te aktif kullanıcı sayısını **1,85 milyona** ulaştırdı ve işlem hacmi bir önceki yıla göre %42 artış gösterdi. Sistem, özellikle yaş meyve-sebze ve hububat ticaretinde hal dışı doğrudan satışları artırarak aracı maliyetlerini düşürmeye devam etti.

Bakanlık ayrıca 2026 yılında hizmete açmayı planladığı **"Tarımsal Veri ve Karar Destek Merkezi"** projesi için altyapı çalışmalarını hızlandırdı. Uydu verileri, meteoroloji istasyonları, toprak sensörleri ve ÇKS kayıtlarının yapay zekâ destekli büyük veri analitiğiyle birleştirileceği merkez, 2026'dan itibaren verim tahmini, hastalık-erken uyarı, sulama önerisi ve bölgesel planlama gibi konularda çiftçilere ve karar vericilere gerçek zamanlı destek sunacak. Pilot uygulamalar 2025 son çeyreğinde Şanlıurfa, Konya ve Adana illerinde başlatıldı.

7. Tarımsal Mekanizasyon ve Robotik Uygulamalar

Ekim 2025'te Akıllı Mekanizasyon ve Tarım Robotları alanındaki çalışmalar **önemli ölçüde hız kazandı**. Tarım ve Orman Bakanlığı ile Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'nın ortak koordinesinde yürütülen "Akıllı Tarım Teknolojileri Ulusal Stratejisi" kapsamında:

- **Otonom traktör** geliştirme projesinde, ASELSAN ve yerli traktör üreticileriyle iş birliği yapılan prototip, Konya'da saha testlerine başladı.

GPS-RTK ve LiDAR tabanlı navigasyonla ± 2 cm hassasiyetle çalışan sistem, 2026'da seri üretime geçmeyi hedefliyor.

- **Robotik ilaçlama ve ot temizleme sistemleri:** TÜBİTAK MAM ve özel sektör ortaklığında geliştirilen yapay zekâ destekli 6 tekerlekli robot, Adana'da pamuk ve mısır tarlalarında pilot uygulamalara başladı; ilaç kullanımını %35–40, işçilik maliyetini %60 oranında azalttığı ölçüldü.
- **Drone tabanlı değişken oranlı gübreleme ve ilaçlama** sistemleri yaygınlaştı. Ekim 2025 itibarıyla Tarım Kredi Kooperatifleri aracılığıyla 1.450 adet tarımsal drone çiftçilere kiralanır/satılır hale geldi; multispektral görüntüleme ile ihtiyaç bazlı uygulama sayesinde gübre tasarrufu ortalama %22 olarak gerçekleşti.
- **Hasat robotları:** Özellikle fındık ve kayısı için geliştirilen yerli toplama robotlarının saha testleri tamamlandı; 2026'da 250 adetlik ilk parti üretimi planlanıyor.

TÜBİTAK 1003 ve 1005 programları kapsamında Ekim 2025'te bu alana ayrılan destek bütçesi **1,8 milyar TL'ye** çıkarıldı. 2026 sonuna kadar yerli üretim tarım robotu ve otonom araç sayısının **2.500 birime** ulaşması ve bu teknolojilerin kullanıldığı alanın 1,5 milyon dekara çıkması hedefleniyor.

8. Tarımsal Eğitim, AR-GE ve Üniversite İşbirlikleri

Ekim 2025'te Tarım ve Orman Bakanlığı ile üniversiteler arasındaki "Tarımsal Araştırma ve Geliştirme Destek Programı" kapsamında işbirlikleri **önemli ölçüde genişletildi**. TAGEM (Tarımsal Araştırmalar ve Politikalar Genel Müdürlüğü) koordinasyonunda, 28 üniversite ve 42 tarımsal araştırma enstitüsü ile yeni protokoller imzalandı. Bu işbirlikleri, akademik bilgi birikimini doğrudan saha uygulamalarına ve çiftçi seviyesine taşımayı hedefliyor.

Ana ortak çalışma alanları:

- Akıllı sulama sistemleri ve su verimliliği teknolojileri (sensör tabanlı damla sulama optimizasyonu)
- Bitki hastalıklarında yapay zekâ destekli erken teşhis ve uyarı sistemleri
- Tarımsal robotik ve otonom sistemler
- Toprak mikrobiyolojisi, biyolojik mücadele ajanları ve yerli biyogübre geliştirme
- İklim değişikliğine dayanıklı yeni çeşit ıslahı

Ekim 2025 itibarıyla bu kapsamda **127 yeni Ar-Ge projesi** kabul edildi ve toplam destek bütçesi **2,47 milyar TL** olarak açıklandı. 2026 sonuna kadar 60 üniversitede "Dijital Tarım ve Uygulamalı Teknolojiler" sertifika programı başlatılacak; hedef **8.500 lisans ve lisansüstü öğrenciye** uygulamalı eğitim verilmesi.

Ancak Ar-Ge harcamalarının tarım bütçesindeki payı maalesef geriledi: 2024'te %0,82 olan oran, 2025 bütçesinde %0,64'e düştü. Bakanlık yetkilileri, bu düşüşün büyük kısmının bütçe büyüklüğündeki nominal artıştan kaynaklandığını, reel olarak ise Ar-Ge ödeneğinin %11 oranında artırıldığını belirtiyor.

9. Organik Tarım ve İyi Tarım Uygulamaları

Ekim 2025'te Tarım ve Orman Bakanlığı ile üniversiteler arasındaki "Tarımsal Araştırma ve Geliştirme Destek Programı" kapsamında işbirlikleri **önemli ölçüde genişletildi**. TAGEM (Tarımsal Araştırmalar ve Politikalar Genel Müdürlüğü) koordinasyonunda, 28 üniversite ve 42 tarımsal araştırma enstitüsü ile yeni protokoller imzalandı. Bu işbirlikleri, akademik bilgi birikimini doğrudan saha uygulamalarına ve çiftçi seviyesine taşımayı hedefliyor.

Ana ortak çalışma alanları:

- Akıllı sulama sistemleri ve su verimliliği teknolojileri (sensör tabanlı damla sulama optimizasyonu)
- Bitki hastalıklarında yapay zekâ destekli erken teşhis ve uyarı sistemleri
- Tarımsal robotik ve otonom sistemler
- Toprak mikrobiyolojisi, biyolojik mücadele ajanları ve yerli biyogübre geliştirme
- İklim değişikliğine dayanıklı yeni çeşit ıslahı

Ekim 2025 itibarıyla bu kapsamda **127 yeni Ar-Ge projesi** kabul edildi ve toplam destek bütçesi **2,47 milyar TL** olarak açıklandı. 2026 sonuna kadar 60 üniversitede "Dijital Tarım ve Uygulamalı Teknolojiler" sertifika programı başlatılacak; hedef **8.500 lisans ve lisansüstü öğrenciye** uygulamalı eğitim verilmesi.

Ancak Ar-Ge harcamalarının tarım bütçesindeki payı maalesef geriledi: 2024'te %0,82 olan oran, 2025 bütçesinde %0,64'e düştü. Bakanlık yetkilileri, bu düşüşün büyük kısmının bütçe büyüklüğündeki nominal artıştan kaynaklandığını, reel olarak ise Ar-Ge ödeneğinin %11 oranında artırıldığını belirtiyor.

10. İklim Krizi ve Su Kıtlığı Senaryoları

Ekim 2025'te Meteoroloji Genel Müdürlüğü'nün yayımladığı "2025 Su Yılı Yağış Raporu", Türkiye genelinde su rezervlerinin tehlikeli seviyelere gerilediğini ortaya koydu. 1 Ekim 2024-30 Eylül 2025 dönemini kapsayan su yılında toplam yağış ortalaması 422,5 mm olarak gerçekleşirken, mevsim normallerinin %26 altında kaldı ve son 52 yılın en düşük seviyesine indi.

DSİ verilerine göre Ekim ayı sonu itibarıyla içme suyu ve sulama barajlarında doluluk oranları Marmara’da %23, İç Anadolu’da %18, Güneydoğu Anadolu’da ise %12’ye geriledi; bu düşüşte özellikle Güneydoğu’daki kuraklık baskısı etkili oldu.

Tarım ve Orman Bakanlığı, Ekim ayında “Değişen İklim Uyum Çerçevesinde Su Verimliliği Strateji Belgesi ve Eylem Planı”nı (2023–2033) kuraklık verileri ışığında revize ederek güncelledi. Revizyon, açık sulama kanallarının kapalı sistemlere dönüştürülmesi, çiftçi bazlı su kotası uygulaması ve atıksu geri kazanım oranlarının artırılmasını içeren yeni eylemleri kapsıyor. Pilot uygulamalar Konya, Aksaray ve Şanlıurfa’da yoğunlaştırıldı. Elde edilen ilk sonuçlara göre, kapalı sulama sistemleriyle su tasarrufu %32–45 aralığına ulaştı; bakanlık, 2026’da bu sistemlerin 500 bin dekara yayılmasını hedefliyor.

11. Tarım Arazilerinin Korunması ve Arazi Toplulaştırma Süreci

Ekim 2025’te DSİ ile Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü iş birliğiyle arazi toplulaştırma projeleri **hızlandırılarak genişletildi**; bu kapsamda Konya (Karapınar–Karaman havzası), Eskişehir (Sakarya havzası) ve Mardin (Ceylanpınar–Derik) illerinde toplam **482 bin hektar** alanda yeni toplulaştırma ve tescil çalışmaları başlatıldı. 2025 yılı içinde toplam **1,18 milyon hektar** alanda toplulaştırma projesi uygulamaya alındı.

Türkiye genelinde 2026 sonuna kadar **5,6 milyon hektar** alanın etüt, haritalandırma ve toplulaştırma çalışmalarının tamamlanması hedefleniyor (bu rakamla 2018’den beri toplam toplulaştırılan alan 12 milyon hektara ulaşacak). Toplulaştırma tamamlanan bölgelerde ortalama parsel büyüklüğü **28 dekardan 185 dekara** yükseldi; sulama randımanı %42’den %68’e, yol ve kanal kayıpları ise %18 oranında azaldı.

Tarım ve Orman Bakanlığı ayrıca 23 Ekim 2025 tarihli Resmî Gazete’de yayımlanan “Tarım Arazilerinin Korunması, Kullanılması ve Planlanmasına Dair Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik” ile önemli sıkılaştırmalar getirdi:

- Marjinal tarım arazilerinde bile **bölünebilirlik asgari büyüklüğü 20 dekardan 50 dekara** çıkarıldı.
- Tarım arazilerinde **fotovoltaik güneş santrali (GES)** kurulumu yalnızca toplulaştırma tamamlanmış ve sulama altyapısı bulunan alanlarda, arazi kullanım kapasitesinin %15’ini aşmamak kaydıyla izin verilecek.
- Amaç dışı kullanım (konut, sanayi, maden vb.) için tarım arazisi tahsisinde **Bakanlık onayı zorunlu** hale getirildi ve cezai yaptırımlar %300 oranında artırıldı.

Bu düzenlemelerle hem tarım arazilerinin parçalanmasının önüne geçilmesi hem de kuraklık döneminde sulanabilir alanların korunması hedefleniyor.

12. Hayvancılıkta Verimlilik ve Genetik İslah Programları

Ekim 2025'te TAGEM (Tarımsal Araştırmalar ve Politikalar Genel Müdürlüğü) tarafından yürütülen **"Halk Elinde Hayvan İslahı ve Yerinde Koruma Projeleri"** kapsamında önemli ilerlemeler kaydedildi.

Afyonkarahisar (Bolvadin) ve Eskişehir'deki **Bandırma Sürü Yönetimi Enstitüsü** ile **Anadolu Tarımsal Araştırma Enstitüsü** bünyesinde Anadolu yerli ırklarının (Zavot, Boz Sığır, Anadolu Siyahı, Yerli Kara, İvesi, Karayaka, Norduz, Hemşin vb.) genetik kaynaklarının yerinde korunması ve ıslahı çalışmaları yoğunlaştırıldı. Bu illerdeki enstitülerde **kriyoprezervasyon bankası** genişletildi; 2025 Ekim sonu itibarıyla toplam **185 bin doz** derin dondurulmuş sperma ve **42 bin embriyo** stoğu oluşturuldu.

Yapılan seleksiyon ve genomik ıslah çalışmaları sonucunda:

- Süt sığırları ırklarında (Zavot, Yerli Siyah) ortalama **süt verimi %8,4**,
- Et sığırları ve koyun ırklarında **günlük canlı ağırlık artışı %7-11** oranında iyileştirildi.

Ayrıca Ekim 2025'te **"Dijital Hayvan Kimlik ve Soy Kütüğü Sistemi (e-İslah)"** tamamen devreye alındı. Artık her hayvanın küpe numarasıyla eşleşen dijital kimliğinde:

- Genomik değer tahminleri,
- Süt ve et verim kayıtları,
- Hastalık direnci bilgileri,
- Akrabalık katsayıları çevrim içi görüntülenebiliyor.

Sistem sayesinde ıslah projesine katılan işletmelerin damızlık seçimi doğruluğu %40 arttı.

2026 yılı itibarıyla proje **81 ile yaygınlaştırılacak**; hedef, halk elinde ıslah projesine dahil edilen hayvan sayısını 2025'teki 1,85 milyondan **3,2 milyona** çıkarmak ve yerli ırkların saf damızlık materyaline erişimi ücretsiz veya sübvansiyonlu hale getirmektir. Bu kapsamda 2026'da 12 yeni "Bölgesel Gen Bankası ve İslah Merkezi"nin temeli atılacak.

13. Hasat Sonrası Kayıplar ve Gıda İsrafı

Ekim 2025'te TAGEM (Tarımsal Araştırmalar ve Politikalar Genel Müdürlüğü) tarafından yürütülen **"Halk Elinde Hayvan İslahı ve Yerinde Koruma Projeleri"** kapsamında önemli ilerlemeler kaydedildi.

Afyonkarahisar (Bolvadin) ve Eskişehir'deki **Bandırma Sürü Yönetimi Enstitüsü** ile **Anadolu Tarımsal Araştırma Enstitüsü** bünyesinde Anadolu yerli ırklarının (Zavot, Boz Sığır, Anadolu Siyahı, Yerli Kara, İvesi, Karayaka, Norduz, Hemşin vb.) genetik kaynaklarının yerinde korunması ve ıslahı çalışmaları yoğunlaştırıldı. Bu illerdeki enstitülerde **kriyoprezervasyon bankası** genişletildi; 2025 Ekim sonu itibarıyla toplam **185 bin doz** derin dondurulmuş sperma ve **42 bin embriyo** stoğu oluşturuldu.

Yapılan seleksiyon ve genomik ıslah çalışmaları sonucunda:

- Süt sığırları ırklarında (Zavot, Yerli Siyah) ortalama **süt verimi %8,4**,
- Et sığırları ve koyun ırklarında **günlük canlı ağırlık artışı %7-11** oranında iyileştirildi.

Ayrıca Ekim 2025'te **"Dijital Hayvan Kimlik ve Soy Kütüğü Sistemi (e-İslah)"** tamamen devreye alındı. Artık her hayvanın küpe numarasıyla eşleşen dijital kimliğinde:

- Genomik değer tahminleri,
- Süt ve et verim kayıtları,
- Hastalık direnci bilgileri,
- Akrabalık katsayıları çevrim içi görüntülenebiliyor.

Sistem sayesinde ıslah projesine katılan işletmelerin damızlık seçimi doğruluğu %40 arttı.

2026 yılı itibarıyla proje **81 ile yaygınlaştırılacak**; hedef, halk elinde ıslah projesine dahil edilen hayvan sayısını 2025'teki 1,85 milyondan **3,2 milyona** çıkarmak ve yerli ırkların saf damızlık materyaline erişimi ücretsiz veya sübvansiyonlu hale getirmektir. Bu kapsamda 2026'da 12 yeni "Bölgesel Gen Bankası ve Islah Merkezi"nin temeli atılacak.

14. Tarım Ürünleri Lojistiği ve Soğuk Zincir Yatırımları

Ekim 2025'te Ticaret Bakanlığı, lojistik ve taşımacılık sektöründe ürün kayıplarını azaltmak ve tedarik zincirinde izlenebilirliği artırmak amacıyla **"Dış Ticaret Lojistiği 2024" raporunu temel alan stratejik yatırımları duyurdu**. Bu çerçevede, TKDK/IPARD programları kapsamında **15 ilde** yeni soğuk hava deposu ve mobil taşıma merkezi yatırımları hız kazandı. Antalya, Bursa, Gaziantep ve Şanlıurfa gibi merkezlerdeki bu yatırımların toplam kapasitesi **yaklaşık 420 bin ton** arasında planlanıyor.

Her bir ürün partisi **RFID sensörleri ve blok zinciri teknolojileriyle** izlenerek sıcaklık değişimleri anlık olarak takip edilecek; bu sistemle taşımacılık kaynaklı ürün kayıplarının **%25-35 oranında azaltılması** bekleniyor. Ayrıca, AB Sınırda

Karbon Düzenleme Mekanizması (CBAM) kapsamında **1 Ocak 2026 itibarıyla** ihracat ürünlerinin emisyon ve soğuk zincir uyum sertifikası taşıması zorunlu hale getirilecek; bu zorunluluk, demir- elik,  imento ve alüminyum gibi karbon yoğun ürünlerde doğrulama ve karbon fiyatlandırma yükümlülüklerini devreye alacak.

15. Gıda Güvenliği ve Denetimler

Gıda güvenliği, Ekim 2025 boyunca Tarım ve Orman Bakanlığı'nın **en öncelikli gündem bağlıklarından biri** oldu. Bakanlık, taėėıė ve hileli ürün tespitlerine iliğkin listeleri **her ay olduğu gibi** kamuoyuyla paylağmaya devam etti. Ekim 2025'te açıklanan listede **74 firma ve 102 parti ürün** ( zellikle peynir, zeytinyağı, bal, et ürünleri ve takviye edici gıdalar) taėėıėlı olarak tespit edildi.

2025 yılının ilk 10 ayında ger ekleğtirilen gıda denetim sayısı **1.425.000'i** ağarak, 2024' n aynı dönemine göre **%18,6 oranında artığ** gösterdi. Bu artığta, risk bazlı denetim sisteminin tam anlamıyla devreye girmesi ve ihbar hattı (Alo 174) bağvurularındaki y kseliğ etkili oldu.

Bakanlık, 1 Ekim 2025 itibarıyla **"Gıda İğletmesi Karekod Uygulaması"**nı kapsamını geniğleterek zorunlu hale getirdi. Yeni düzenlemeyle:

- Lokanta, restoran, kafe, otel, yurt, hastane gibi **toplu tüketim yerlerinin tamamı**,
- Perakende gıda satığ noktaları (market, bakkal, manav vb.),
- E-ticaret platformlarında satığ yapan iğletmeler

için **karekod bulundurma zorunluluğu** getirildi. Vatandağlar, iğletme giriğinde veya online sipariğ sayfasında yer alan QR kodu okuttuğunda şu bilgilere anında ulağabiliyor:

- İğletmenin son resmi denetim tarihi ve sonucu,
- Üretilen/satılan ürünlerin laboratuvar analiz sonuçları,
- İğletmenin risk kategorisi (d ğ k-orta-yüksek),
- şik yet ve ceza ge miği.

Ekim 2025 sonu itibarıyla **785.000'i ağkın iğletme** karekod aldı; sistemin 2026 Mart ayına kadar %100 kapsama ulağması hedefleniyor. İlk verilere göre karekod uygulaması sayesinde vatandağ şik yetlerinde %38 artığ olurken, yüksek riskli iğletmelere yönelik hedefli denetimlerde tespit oranı %52 yükseldi.

16. Tarım İğg c  ve G   Dinamikleri

Ekim 2025 itibarıyla Türkiye tarım sektöründe istihdam oranı **%16,8** seviyesinde ger ekleğti (T  K İğg c  İstatistikleri, Eylül 2025 verisi). Tarım istihdamı bir önceki yıla göre **yaklağık 185 bin kiği azalarak 4 milyon 920 bin kiğiye** geriledi; bu

düşüşte kırsaldan kente göç, genç nüfusun tarımı terk etmesi ve emeklilik yaşı gelen çiftçilerin sektörden ayrılması etkili oldu.

SGK verilerine göre tarım sektöründe **4(a) kapsamında sigortalı çalışan sayısı** Ekim 2025'te **1 milyon 145 bin** kişi olarak kaydedildi; ancak toplam istihdamın %76'sı hâlâ **kayıt dışı** kaldı.

Mevsimlik tarım işçilerinin toplam sayısı 2025 yılında **1,05 milyona** ulaştı (bunların %68'i Suriyeli, Afgan ve diğer uyruklu göçmen işçilerden oluşuyor). Özellikle Çukurova, Akdeniz, Ege ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde yoğunlaşan bu işgücü, yaş meyve-sebze, pamuk ve fındık hasadında kritik rol oynuyor.

Kayıt dışılığın ve kötü çalışma koşullarının önlenmesi amacıyla:

- Tarım ve Orman Bakanlığı ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı iş birliğinde **"Mevsimlik Tarım İşçileri Dijital Takip Sistemi (METAR)"** 1 Ekim 2025'te tam anlamıyla devreye alındı.
- Sistem, e-Devlet altyapısı üzerinden çalışıyor; her mevsimlik işçi için:
 - T.C./yabancı kimlik numarası ile eşleştirilmiş dijital profil,
 - Günlük çalışma süresi ve ücret kaydı,
 - SGK prim bildirimi,
 - Barınma, sağlık ve ulaşım koşulları takibi zorunlu hale getirildi.
- İşverenler, işçiyi işe başlatmadan önce mobil uygulama veya e-Devlet üzerinden **"İşe giriş bildirimi"** yapmak zorunda; aksi hâlde idari para cezası 45.000 TL'ye çıkarıldı.

Ekim 2025 sonu itibarıyla sisteme **628 bin mevsimlik işçi** kaydedildi; hedef 2026 hasat dönemine kadar **%95 kayıt oranına** ulaşmak. Pilot uygulama yapılan Adana, Mersin ve Şanlıurfa'da kayıt dışı çalışma oranı %68'ten %32'ye geriledi.

17. TARSİM Hasar Ödemeleri

Ekim 2025 itibarıyla, Tarım Sigortaları Havuzu (TARSİM) kapsamında 2025 yılı içinde çiftçilere ödenen toplam tazminat miktarı **28,4 milyar TL'ye** ulaşarak, sistemin 2005'teki kuruluşundan bu yana **tek bir yılda yapılan en yüksek ödeme** rekorunu kırdı.

Hasar ödemelerinin dağılımı şu şekilde gerçekleşti:

- **%82 don** (özellikle Mart-Nisan dönemindeki zirai don olayları),
- **%9 kuraklık,**
- **%6 dolu,**
- **%3 fırtına ve diğer riskler.**

Ekim ayında önemli düzenlemeler yapıldı:

- **Köy Bazlı Kuraklık Verim Sigortası** kapsamına **yağlık ayçiçeği** ürünü eklendi.
- Devlet destek primi oranı, tüm bitkisel ürünlerde **%50'den %60'a**, kuraklık sigortasında ise **%70'e** yükseltildi.
- Ekim sonu itibarıyla Köy Bazlı Kuraklık Verim Sigortası'nda poliçe sayısı bir önceki yıla göre **%285 artarak 148 bine** ulaştı.

TARSİM, "Dijital Hasar Tespit Sistemi"ni Konya, Karaman ve Aydın illerinde tam ölçekli pilot uygulamaya geçirdi. Sistem:

- Uydu (Sentinel-2, Planet) ve drone verileriyle NDVI analizi,
- Yapay zekâ destekli hasar sınıflandırması,
- 48 saat içinde otomatik ödeme onayı sağlıyor. Pilot bölgelerde eksper fiziki inceleme süresi ortalama **9 günden 2 güne** düştü; 2026'da sistem ülke geneline yaygınlaştırılacak.

Ayrıca 2026 poliçe yılından itibaren hayvancılık sigortalarına **"ısı stresi ve yüksek sıcaklık kaynaklı verim kaybı"** teminatı eklenecek. Bu teminat, özellikle süt sığırlarında 30 °C üzeri sıcaklıklarda görülen verim düşüşlerini kapsayacak ve devlet destekli olacak. İlk etapta büyükbaş hayvan sigortalarında uygulanacak teminatın, 2027'de küçükbaş ve kanatlı sigortalarına da genişletilmesi planlanıyor.

18. Tüketici Eğilimleri ve Yerel Ürün Pazarı

Ekim 2025 itibarıyla, Tarım Sigortaları Havuzu (TARSİM) kapsamında 2025 yılı içinde çiftçilere ödenen toplam tazminat miktarı **28,4 milyar TL'ye** ulaşarak, sistemin 2005'teki kuruluşundan bu yana **tek bir yılda yapılan en yüksek ödeme** rekorunu kırdı.

Hasar ödemelerinin dağılımı şu şekilde gerçekleşti:

- **%82 don** (özellikle Mart-Nisan dönemindeki zirai don olayları),
- **%9 kuraklık**,
- **%6 dolu**,
- **%3 fırtına ve diğer riskler**.

Ekim ayında önemli düzenlemeler yapıldı:

- **Köy Bazlı Kuraklık Verim Sigortası** kapsamına **yağlık ayçiçeği** ürünü eklendi.
- Devlet destek primi oranı, tüm bitkisel ürünlerde **%50'den %60'a**, kuraklık sigortasında ise **%70'e** yükseltildi.
- Ekim sonu itibarıyla Köy Bazlı Kuraklık Verim Sigortası'nda poliçe sayısı bir önceki yıla göre **%285 artarak 148 bine** ulaştı.

TARSİM, **“Dijital Hasar Tespit Sistemi”**ni Konya, Karaman ve Aydın illerinde tam ölçekli pilot uygulamaya geçirdi. Sistem:

- Uydu (Sentinel-2, Planet) ve drone verileriyle NDVI analizi,
- Yapay zekâ destekli hasar sınıflandırması,
- 48 saat içinde otomatik ödeme onayı sağlıyor. Pilot bölgelerde eksper fiziki inceleme süresi ortalama **9 günden 2 güne** düştü; 2026’da sistem ülke geneline yaygınlaştırılacak.

Ayrıca 2026 poliçe yılından itibaren hayvancılık sigortalarına **“ısı stresi ve yüksek sıcaklık kaynaklı verim kaybı”** teminatı eklenecek. Bu teminat, özellikle süt sığırlarında 30 °C üzeri sıcaklıklarda görülen verim düşüşlerini kapsayacak ve devlet destekli olacak. İlk etapta büyükbaş hayvan sigortalarında uygulanacak teminatın, 2027’de küçükbaş ve kanatlı sigortalarına da genişletilmesi planlanıyor.

19. Türkiye'nin Yıllara Göre Toplam Süt Üretim İstatistikleri (2014–2023)

TÜİK’in resmî Hayvansal Üretim İstatistikleri’ne göre, Türkiye’nin son 10 yıllık (2014–2023) toplam süt üretimi değişken bir seyir izlemiştir. 2014 yılında 18,50 milyon ton seviyesinde olan üretim, 2016 yılına (18,49 milyon ton) kadar yatay seyretmiş, 2017’de ise 21,33 milyon tona yükselmiştir. Üretimdeki artış trendi, 2020 yılında 23,47 milyon tona ulaşarak son 10 yılın zirvesini görmüştür. Ancak 2020’deki bu zirvenin ardından üretimde kademeli bir düşüş yaşanmış; 2021’de 23,20 milyon tona, 2022’de 21,56 milyon tona ve son olarak 2023’te 21,48 milyon tona gerilemiştir.

Aşağıda bu verileri özetleyen tablo yer almaktadır:

Yıl	Toplam Süt Üretimi (milyon ton)
2023	21,48
2022	21,56
2021	23,20
2020	23,47
2019	22,60
2018	22,12
2017	21,33

Yıl	Toplam Süt Üretimi (milyon ton)
2016	18,49
2015	18,65
2014	18,50

20. Çiğ Süt Üretim İstatistikleri (2023)

TÜİK verilerine göre, Türkiye'nin toplam çiğ süt üretimi 2023 yılında bir önceki yıla göre **%0,4 oranında azalarak** 21 milyon 481 bin 567 tona geriledi. 2022 yılında bu rakam 21 milyon 563 bin 492 ton olarak kaydedilmişti.

Bu genel düşüşe rağmen, hayvan türleri bazında farklı eğilimler gözlemlendi. İnek sütü üretimi %0,2 ve keçi sütü üretimi %0,5 oranında artarken, toplam üretimi aşağı çeken ana kalemler **%12,5'lik sert düşüşle koyun sütü** ve %1,3'lük azalışla manda sütü oldu.

2023 yılındaki toplam üretimin **%92,9'u inek sütünden** oluşurken, bunu %4,3 ile koyun sütü, %2,5 ile keçi sütü ve %0,2 ile manda sütü takip etti.

TÜİK, 2020 yılından itibaren bu verileri, 40 binden fazla tarımsal işletmeyi kapsayan Tarımsal İşletmelerde Hayvansal Üretim Araştırması (TİHA) yoluyla elde etmektedir.

Hayvan Türü	Üretimdeki Payı
İnek Sütü	%92,9
Koyun Sütü	%4,3
Keçi Sütü	%2,5
Manda Sütü	%0,2

Hayvan Türü	Yıllık Değişim Oranı
Keçi Sütü	+%0,5
İnek Sütü	+%0,2

Hayvan Türü	Yıllık Değişim Oranı
Manda Sütü	-%1,3
Koyun Sütü	-%12,5
Toplam Üretim	-%0,4

21. Türkiye Süt Üretimi, Sağılan Hayvan Sayısı Ve Süt Verimi

Türkiye'nin toplam süt üretimi 2018 yılında yaklaşık **22,12 milyon ton** olarak gerçekleşmiştir. Üretim, 2019'da **22,96 milyon tona** ve 2020'de **23,50 milyon tona** yükselerek bir artış trendi göstermiştir. Ancak 2020'deki bu zirvenin ardından üretimde bir düşüş yaşanmış; 2021'de **23,20 milyon tona** ve 2022'de **21,56 milyon tona** gerilemiştir. Bu veriler sığır, manda, keçi ve koyun sütü üretimlerinin toplamını yansıtmaktadır.

Kategori	Veri Türü	2018	2019	2020	2021	2022
SIĞIR	Üretim (Ton)	20.036.877	20.782.374	21.749.341	21.370.116	19.912.135
	Sağılan Hayvan Sayısı (Baş)	6.377.907	6.580.753	6.309.235	6.422.632	7.135.756
	Verim (Kg/Baş)	3.142	3.158	3.447	3.327	2.790
MANDA	Üretim (Ton)	75.742	79.340	63.766	63.642	43.588
	Sağılan Hayvan Sayısı (Baş)	75.882	79.333	80.247	77.870	73.057
	Verim (Kg/Baş)	998	1.000	795	817	597
KEÇİ	Üretim (Ton)	561.826	577.208	589.616	622.785	540.425
	Sağılan Hayvan Sayısı (Baş)	5.327.166	5.471.086	5.325.235	5.467.378	5.170.723
	Verim (Kg/Baş)	105	106	111	114	105
KOYUN	Üretim (Ton)	1.446.271	1.521.455	1.101.065	1.143.761	1.067.342
	Sağılan Hayvan Sayısı (Baş)	18.819.284	19.836.985	20.404.826	19.125.388	21.535.789
	Verim (Kg/Baş)	77	77	54	60	50

Tarım, Gıda ve Hayvancılık Sektörü

Aylık Bülten

MÜSİAD Tarım, Gıda ve Hayvancılık Bülteni, tarım, gıda, hayvancılık ve ilgili alanlardaki güncel gelişmeler, istatistikler, piyasa verileri ve analizler hakkında kamuoyunu bilgilendirmek amacıyla hazırlanmıştır. Bültende yer alan tüm bilgiler, MÜSİAD Tarım, Gıda ve Hayvancılık Sektör Kurulu üyeleri tarafından güvenilir olduğuna inanılan kaynaklardan derlenmiştir. Ancak, aktarılan veri ve bilgilerin mutlak doğruluğu garanti edilmemektedir. Bu bülten, herhangi bir yatırım, ticari işlem veya üretim kararı için tek başına dayanak oluşturma amacı taşımaz. İçeriğin kullanımı sonucunda doğabilecek doğrudan veya dolaylı zararlardan MÜSİAD ve Tarım, Gıda ve Hayvancılık Sektör Kurulu üyeleri sorumlu tutulamaz. Bülten içeriği, önceden bildirim yapılmaksızın değiştirilebilir veya güncellenebilir.